

>>>

[Masaryk a Hegel]¹

5. II. 69

1. Masarykův úmysl zvýšit vliv anglosaské filosofické (?), kulturní a myšlenkové atmosféry na naše poměry vyústil konkrétně např. v odstavení Hegela (ostatně i xxx) na vedlejší, periferní místo. To pochopitelně xxx mělo svůj smysl, ale prakticky to vedlo k podcenění xxx vlivu i významu všeobecně a později k tomu, že znalost např. Hegela byla tak minimální, že sehrála úlohu v úrovni chápání zejména marxismu.

690205

<<<

>>>

J. L. Hromádka (1)

25. II. 69

1919) *Masarykova filosofie náboženství* etc. (habil. práce)

Přesun z oblasti ideovosti (vůbec myšlení) – důraz na objektivitu:

- pravda netkví v pouhé logice, ideovosti (56–57)
- pravda nezáleží jen v logických vztazích a abstraktních pojmech (57)
- (Masarykovi) je poslední hodnotou idea (43)
- (Masaryk) se chce dobrati přesných myšlenek jako pravého výrazu poslední pravdy (43)
- (u Troeltsche) podstata pravdy, nejvyšší reality, tkví ve věčných vztazích ideových, neměnných, vždy stejných (51)
- pro poslední realitu náboženskou nestačí nám pouhá idea (54)
- pravda není jen ve statice; není jen v abstraktních ideách (54)
- křesťanství neprojevalo se v nových ideách (55)
- křesťanské podstaty nelze redukovati na pouhý ideový obsah (55)
- základ. problém system. theologie: idea či dějinně osobnostní událost (48)
- je poslední pravda ve vztazích rozumových, či v určitém Božím dění? (48)
- na půdě intelektuální, myšlenkové, nelze rozřešiti otázky po pravdě v náboženství (53)
- náboženství vede k hodnotám a ideám, které nejsou jen logickými pojmy nebo subjektivními ilusemi, nýbrž metafysickými realitami (57)
- co mi pomůže mluvit o pravdě, lásce, bratrství, dobrotě, svatosti, jsou-li to jen pomysly, a ni koli nejvyšší skutečnosti (57)
- pravda je více než splet' psychických jevů (50)

690225

¹ Rukopis je místy porušen (nečitelný). – Pozn. red.

<<<

>>>

[Vnitřní jednání (osnova k blíže neurčenému výkladu)]

16. X. 69

1. *Pojem vnitřního jednání*

- a) člověk jako bytost nejen aktivní, ale jednající
 - b) jednání jako uskutečňování rozvrhu: praxe a reflexe
 - c) překážky a jejich překonávání: přímá cesta není vždy tou pravou (slepice, pes)
 - d) pozdržení akce, oklika, náhradní aktivita, zapomenutí (zapomnění), nový přístup odjinud (v rámci nového rozvrhu)
 - e) prostor mezi záměrem a jeho dosažením může dosáhnout jisté samostatnosti, svébytnosti – stává se místem, jímž člověk nejenom prochází, ale v němž pobývá, v němž se zabydlí a který učiní svým světem, svým domovem
 - f) příklad: řeč; řeč je světem člověka, do něž musí být strženo vše, abychom o tom mohli smysluplně mluvit
 - g) pobývání člověka v řeči není nečinné, ale není to hýbání věcmi; má-li lidské mluvení promlouvat, musí být zakotveno v řeči – a to nasloucháním (*první význam vnitřního jednání*)
 - h) člověk nemůže jednat, aniž by svým jednáním ovlivňoval sám sebe; to si uvědomuje a může řadu svých aktivit výslovně zaměřit k sobě (zdravotní procházky, tělocvik, sport, ale také asketická cvičení, exercicie, mystické techniky apod.)
 - i) smysl reflektujícího vztahování člověka k sobě samému: životní integrita musí být aktivně zajišťována, není samozřejmostí
 - j) integrita životní byla kdysi zajišťována mýtem, později (a v jistých reziduích dodnes) náboženstvím; věda ani umění to nedokáží; náhražkově může v tom směru působit ideologie; jediná skutečná disciplína, která se dovede a může tohoto úkolu vědomě zmocňovat v kritické reflexi, je filosofie
 - k) vnitřní jednání je možné jen ve světě smyslu, ve světě logu: jeho reflexí je právě filosofie
 - l) vnitřní není paralelou vnějšího: to právě proti Hegelovi (a vůbec celé tradici filosofické) zdůraznil Kierkegaard; on to byl, kdo po prvé učinil vnitřní jednání filosofickým tématem – pochodeň převzal pak zejména Jaspers
 - m) vztah k sobě je však pouze jedním ze znaků vnitřního jednání; lepší, přesnější vymezení termínu je: jednání ve vnitřním světě, v němž člověk pobývá (jinak není takové jednání možné – ve vnitřním světě přestávají být předmětné vztahy a skutečnosti základem a jsou zřetelně teprve čímsi druhotným, odvozeným, jakýmsi sedimentem)
2. Vnitřní jednání je zakotveno ve své největší hloubce mimo danosti vnějšího světa, vnějších situací; v tom smyslu je možno je nazvat bezpodmínečným (jak činí Jaspers), ale to je třeba

vymezit. Jsou také „vnitřní podmínky“, ale to nejsou okolnosti, nýbrž výzvy, normy, „přikázání“, absolutní nároky.

3. V tom smyslu je vnitřní jednání základem, kořenem jednání ve světě (vnějším) – je jeho normou a orientací. Návrat, rekurs k „podmínkám“ vnitřního jednání umožňuje, abychom se nestali hříčkou vnějších vlivů a sil a abychom ve svém jednání ve světě nepropadli nahodilosti, dezintegraci a chaosu. Aby byl náš vnější čin vskutku rozhodnutím, musí vyrůst právě z vnější nepodmíněnosti, bezpodmínečnosti vnitřního jednání.
4. Bezpodmínečnost vnitřního jednání nelze ovšem vnějším způsobem nijak zajistit, navodit (tak by se totiž stala nutně podmíněnou); naopak toto vnitřní jednání samo je zakotveno v bezpodmínečnosti, tj. ve vnitřní svrchovanosti světa člověkem obývaného.
5. Bezpodmínečnost se nazývá někdy absolutností; *absolvo* – odlučuji = co je odloučeno ode všech vnějších okolností a podmínek. Je však něco takového vůbec možné, existuje něco absolutního?
6. Příklad: *pravda*
 - a) pravda není produktem naší aktivity nebo našeho rozhodnutí
 - b) pravda není dána vnější skutečností, není s ní totožná ani není jejím produktem
 - c) každé lidské poznání pravdy může pravdu uchopit jen nedokonale a předběžně, částečně a nedefinitivně; neexistuje pravda, která by byla definitivně svázána, definitivně vyjádřena nějakou formulí, pravda propachtovaná, neexistuje žádný pachtýř, správce, či dokonce majitel definitivní pravdy
 - d) a přece absolutní, definitivní pravda platí, neboť my se k ní někdy blížíme, jindy se vzdalujeme; pravda je nepodmíněná, ale veškeré naše poznávání pravdy je podmíněno
 - e) pravda však není odloučena ode všeho světa, ode všech věcí tak, že by s nimi neměla vůbec co dělat – právě naopak: pravda platí o věcech, míří k nim, staví je do svého světla, do světla pravdy
 - f) to je způsob, jak se pravda uplatňuje: ne tak, že by vstupovala mezi věci sama jako věc, ale že je vždycky mimo vše věčné, aby se vždy ke všemu věčnému mohla vztahovat; proto se pravda vztahuje nejenom k věcem, které poznáváme, ale také k našemu poznávání (a jednání) – a ke každé naší další na tom založené činnosti a každé další reflexi. Pravda může být lidmi komolena, kažena, zakrývána, překrucována – ale marně: ve světle pravdy se vždy znovu musí každé takové překrucování objevit jako překrucování, zakrývání jako zakrývání, komolení jako komolení.
 - g) skutečné, pravé poznání je pouze tam, kde zůstáváme otevřeni uprostřed své nejintenzivnější poznávací činnosti vůči pravdě, která vrhá ostré nebo někdy i nenápadné světlo na naše počínání: ne my se můžeme zmocnit pravdy, ale pouze pravda se může – a musí – zmocnit nás (Marx, sv. I, 24: pravda má mne, já nemám ji).²

² K. Marx, *Poznámky k nové pruské cenzurní instrukci*, in: K. Marx – B. Engels, *Spisy I*, vyd. M. Svatošová, přel. B. Franěk – J. Bílý, Praha 1956, str. 21–43, zde str. 24: „Dále: pravda je obecná, nepatří mně, patří všem, pravda má mne, já nemám ji.“ – Pozn. red.

- h) pravda je tedy nepodmíněným zdrojem a základem každého poznávání podmíněných věcí, i každého poznávání podmíněnosti našeho poznávání – to vůbec neznamená, že je nehybná (to zaměňovala jen stará metafyzika)
7. Vnitřní jednání není tedy nepodmíněné v absolutním smyslu, ale podstatně se k nepodmíněnosti, k bezpodmínečnosti vztahuje. Vztah k bezpodmínečnosti je ovšem obrácí doprostřed světa věcí a vede je k přechodu v jednání ve světě. Vnitřní jednání není a nemůže, nesmí být vposledu zaměřeno mimo svět: vnitřní svět je takový svět, v němž vnější dostal své místo.
 8. Proto také posledním smyslem veškerého filosofického myšlení je filosofický život, tj. takový život, který je ve shodě s tím, co v myšlení rozpoznáváme jako bezpodmínečně platné, a tedy jako poslední výzvu, poslední normu všeho jednání. Vnitřní jednání má smysl v tom, že se stává základem bezpodmínečných rozhodnutí ve světě, v němž žijeme.
 9. Filosofie se liší proto od každé ideologie tím, že se odmítá stát výrazem jakékoli existující, dané, předmětné skutečnosti, ať politické, náboženské, třídní, nebo jiné. Ne že by na nich mohla být zcela nezávislá – ale usiluje o nalezení posledního zakotvení na rovině, z níž pak všechny tyto skutečnosti, jimiž je filosofické úsilí podmíněno a ovlivněno, mohou být posouzeny, změřeny a zhodnoceny.
 10. Na základě takto v bezpodmínečnosti zakotvené filosofie a takto z bezpodmínečnosti vyrůstajícího vnitřního jednání proniká potom do světa věcí, procesů a vnějších situací vnější jednání, praktické rozhodování uprostřed světa a ve světě, které své poslední motivy nevyvozuje ze samotného světa, z jeho daností a setrvačností. Taková filosofie, takové vnitřní jednání se ocitá v napětí především se všemi mocenskými pozicemi, protože je problematizuje; může být pronásledováno a likvidováno, může být zesměšňováno a pomlouváno, může dojít i k velmi intenzivním pokusům o jeho obelstění – ale právě proto, že je zakotveno v pravé skutečnosti, v bezpodmínečnosti, nemůže být nikdy vyřazeno definitivně, nikdy zcela likvidováno a definitivně obelstěno.
 11. Vnitřní jednání nenastupuje proto jenom jako náhražka tam, kde je vnější jednání ve světě znesnadněno nebo v podstatných směrech vyloučeno, ale má své místo vždy a všude, za všech okolností – neboť ono jediné je cestou, jak se člověk jako nahodilá biologická a sociální bytost může stát člověkem a zůstat jím.

691016

<<<

>>>

[Svět a jeho konstituce v řeči]

13. 11. 69

O světě věcí (tj. o reálném světě) je možno „mluvit“ jen ve světě řeči. A to netoliko v tom smyslu, v jakém vůbec lze „mluvit“ pouze ve světě řeči, ale ještě mnohem podstatněji: svět může být světem jen ve struktuře slova, řeči, tj. jen v rámci světa řeči.

Odtud vyplývá jako jeden z prvních ten závěr, že svět není ničím tak priorním, že by *ex definitione* už vše, co jest, bylo nutně již ve světě. Svět jako celek není dán předem, není vůbec dán, není také s sebou nesen ničím daným. Přesto však všechno, co je dáno, nese s sebou jisté své milieu (a je jím nesené), vytváří spolu s jinými danostmi jistý vztahový prostor, v němž teprve se dokonává jeho danost a který jej teprve činí tím, čím jest. Toto „prostředí“ nemá ovšem pevných hranic a sahá tam, kam sahá reaktivita toho, co je dáno – a ta ovšem není neproměnná, ale rozšiřuje se na základě oné drieschovské „historické báze reakční“, která spoluzakládá jádro toho, co je dáno a co ergo tím nebo oním způsobem, v té nebo oné míře umožňuje a zakládá reálné přesahování pouhé danosti u všeho, co je dáno (a co ovšem nikdy není jenom dáno). V tom smyslu pak můžeme (a *de facto* musíme) rozlišovat mezi před-světlem, „světem“, subjektivním světem, částečným, partikulárním světem apod. na jedné straně a mezi světem vcelku, světem jako takovým na straně druhé.

691113

<<<